

VALORIFICAREA CULTURII ACCESULUI LA INFORMAȚIA PUBLICĂ, CHINTESENȚA COOPERĂRII ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ȘI INSTITUȚIILOR INFODOCUMENTARE

Olesea COBLEAN

Abstract

Access to public interest information is a problem of current interest in Moldova that is involved in building a modern informational society. The topical interest of the information and communication phenomenon is explained by the increasingly relevant role and importance of public information in the citizens' daily life. In Moldova, the role of libraries in promoting access to information is becoming more obvious and irreplaceable, starting with the computerization of the info-documentary system that implies qualitative perspectives in organizing the information and reference activity. Only through cooperation and effective collaboration at local level with various institutions there may be encouraged the public participation in public life, e-government, cultural diversity and last but not least, in providing efficient access to public information. Thus, the society gains an active citizen who is engaged in decision making processes; the public authority wins credibility from the civil society, cooperation and community cohesion; and the library asserts itself as a social institution that promotes democratic, cultural and spiritual values.

Keywords: public internet information, acces to information, info-documentary instituȚion, public administration.

* * *

„Biblioteca publică are o responsabilitate specifică în acumularea și disponibilitatea informației locale, iar pe parcursul acestui proces biblioteca publică ar trebui să coopereze cu alte organizații, inclusiv cu administrația publică locală...” (din Manifestul IFLA / UNESCO despre bibliotecile publice, 1994)

Cercetarea aspectelor privind accesul la informația publică prin intermediul bibliotecii identifică câteva momente: biblioteca devine un mediu de informare multidisciplinar, complex, deschis oricărei nevoi informaționale ale comunității; în condiții de competitivitate biblioteca își diversifică, înnoiește și extinde serviciile informaționale – condiții de menținere și motivare a propriei existențe, dar și a evoluției care, pe de o parte, implică un dinamism informațional, iar pe de altă parte, satisface cerința informațională socială. Totodată, accesul la informație revendică de la instituțiile administrației publice o deschidere maximală către public, ceea ce asigură transparența instituției, precum și legitimitatea deciziilor adoptate. Astfel se creează premise reale de încadrare a publicului în procesul de luare a deciziilor, de a se implica voluntar în viața publică. Însemnele sus-numite demonstrează utilitatea respectării și aplicării dreptului de acces la informație în țesutul societal național, pentru a edifica și a dezvolta procesul de consolidare a valorilor democratice. Mai mult, democrația fără o opinie publică informată e o contradicție în termeni. În această ordine de idei se înscrie instituția infodocumentară, fiind considerată cea mai democratică, din categoria celor care sunt preocupate de promovarea accesului la informație.

În opinia lui B. Conaty, bibliotecile formează „temelia democrației”, de aceea lor le revine sarcina, dar și responsabilitatea de a se „implica în mod hotărâtor în toate procesele de dezvoltare a societății” (I. Stoica) [2]. Sondajele sociologice, efectuate în țările cu democrații avansate (SUA, Franța, Marea Britanie, Suedia etc.) demonstrează nivelul de utilitate și credibilitate pe care îl are societatea vizavi de bibliotecă. Așadar, în SUA 95 % din populație sunt convinși că bibliotecile joacă un rol esențial într-o democrație, asigurând și promovând accesul la informație prin serviciile și produsele pe care le oferă publicului; urmează Franța cu 78 %, Finlanda cu 76 %, Australia, Canada, Danemarca, Marea Britanie, Suedia și Olanda, unde procentul general se ridică la 70 %¹. Întâmplător sau nu, datele sondajelor menționate anterior coincid, aproape în întregime, cu procesul de legiferare a accesului la informație în țările sus-numite.

În ultimele decenii, biblioteca comportă diverse transformări. Adaptarea la schimbările care intervin în mediu este o condiție a evoluției oricărei instituții, inclusiv a bibliotecii. Crearea și implementarea serviciilor noi este una dintre modalitățile de adaptare a bibliotecii la aceste schimbări. Necesitățile informaționale și culturale ale membrilor societății, pe care biblioteca are menirea a le satisface, devin tot mai complexe și mai dinamice. În același timp, cresc și cerințele beneficiarilor față de calitatea serviciilor prestate. Reacția firească a instituției bibliotecare la această realitate constă în diversificarea și perfecționarea produselor și serviciilor sale. Pe lângă funcțiile tradiționale ale bibliotecii, în ultimul timp, se discută despre o nouă funcție, cea de mediere, care ar eficientiza circuitul informațional de interes public. Implicarea bibliotecii în acest sens confirmă rolul acesteia în democratizarea societății, fiind „esențială pentru cetățenii bine informați și o guvernare

transparentă” (Manifestul de la Alexandria Societatea Informațională în acțiune, IFLA, 2005) [2, p. 56].

Sub incidența factorilor remarcați, biblioteca trebuie să susțină și să se implice în soluționarea problematicii comunitare în aspect informațional și educativ-cultural, conform noilor necesități ale societății. Se transformă misiunea și rolul bibliotecii ca instituție socială pentru elucidarea problemelor organizatorico-informaționale actuale și a apărării drepturilor la liberul schimb de informații și la comunicare pentru care și există.

Importanța dezvoltării sistemice a bibliotecilor, ca organizații de informare și culturalizare eficiente, nu a fost niciodată atât de necesară ca în prezent. Se resimte nevoia imediată de a dezvolta nu numai structura funcțională, dar și cea organizațională și instituțională. Or, necesitatea diversificării, înnoirii și extinderii proceselor informaționale și comunicaționale sunt condiții de menținere și motivare a propriei existențe, dar și a evoluției ei care, pe de o parte, implică un dinamism informațional, iar pe de altă parte, satisface cerința informațională socială. Astfel, biblioteca devine un mediu accesibil de informare și comunicare multidisciplinar, complex, deschis oricărei nevoi informaționale ale comunității în care se află.

Spațiul informațional de interes public reprezintă mediul de formare și dezvoltare a principiilor democratice. Este aria de manifestare și afirmare a producătorilor de informație (autoritatea publică), a utilizatorilor de informație (cetățenii) și a intermediarilor (bibliotecile). Apariția noilor servicii a determinat instituția infodocumentară să formeze noi relații, parteneriate, asocieri pentru a putea organiza fluxul informațional public, prin oferirea accesului la resursele informaționale oficiale. Astfel, accesul la informație devine una dintre condițiile de bază pentru organizarea dialogului constructiv între autoritatea publică și cetățeni, încât să se atingă scopurile finale ale ambelor părți: condiția depășirii stării de alienare a puterii față de societate, totodată atragerea și motivarea cetățenilor față de procesul de gestionare socială [3, p. 154].

Așadar, informația produsă de administrația publică (informația publică) este de o importanță majoră pentru cetățeni. Cu toate că, potrivit legislației în vigoare a Republicii Moldova, autoritățile publice locale sunt responsabile de a face public actele normative aprobate la nivel local, mecanismele utilizate în acest scop (postarea în locuri publice, publicarea selectivă în ziar, suplimente, postarea de decizii recente pe paginile web, în cazul când este formată o pagină proprie) nu satisfac pe deplin așteptările publicului. În acest sens, am putea interpreta metodele întreprinse de autoritatea publică în scop de promovare a participării publice, responsabilității democratice și încrederii în procesul decizional, fiind instrumente practice de acces la informația publică. Din această perspectivă, una dintre sarcinile principale ale bibliotecilor publice constă în a face aceste informații accesibile tuturor, ceea ce implică redefinirea principiului informației de bază și determinarea condițiilor în care acestea să fie accesibile utilizatorilor. Apreciind valoarea informației de interes public, UNESCO o califică drept „informație vie care ajută oamenii să trăiască”, o informație esențială pentru fiecare membru al comunității, deoarece consolidează implementarea democrației, prin oferirea răspunsurilor la diverse probleme de natură juridică, precum și posibilități de luare a deciziilor, vitale în cadrul familiei, derularea afacerilor personale și a altor inițiative.

În aceste condiții apare încă un actor al comunicării societale, biblioteca cu rol de mediator între autoritatea publică și cetățeni. Totodată implicarea mai activă a bibliotecilor în formarea culturii informaționale, în organizarea publicului în raport cu capitalul informațional ar mobiliza și ar cataliza dezvoltarea țării în sens democratic, încadrându-se totalmente în conceptul Consiliului Europei cu privire la rolul bibliotecii în democratizarea societății.

Prin urmare, biblioteca devine un component intrinsec al comunicării societale cu rol de canal, de punte de legătură și organizator al feed-backului între autoritatea publică și cetățeni, comunicarea fiind abordată ca un proces informațional de conexiune interactivă, fiind realizate următoarele obiective: asigurarea realizării dreptului la informația publică; diversificarea serviciilor informaționale și a suporturilor în scopul informării calitative și operative a cetățenilor; extinderea posibilităților de acces la informația publică prin implementarea TIC; afirmarea calităților de socializare prin formarea „conștiinței publice”, respectiv „conștiinței civice” (cunoașterea și respectarea drepturilor privind informația de interes public și posibilitățile de a o utiliza în viața cotidiană); organizarea diverselor întruniri de conținut și caracter public etc. [2, p. 201].

Prin autoritate publică, în contextul subiectului prezentat, se înțelege totalitatea puterilor și a forțelor nu numai a celor statale și de aparat, dar și alți subiecți publici, capabili să dirijeze evoluțiile politice ale comunității naționale. La ea se referă: Parlamentul, președintele Republicii Moldova, Guvernul, administrația publică centrală și locală, inclusiv subdiviziunile subordonate acesteia, instituțiile publice care exercită funcții societale, precum și forțele organizate ale societății civile și politice, spre exemplu, partidele, sindicatele, grupurile de presiune etc.

Societatea civilă este o sferă a vieții sociale, reglementată de o anumită ordine legală, dar autonomă în raport cu statul, este chemată să asigure activitatea vitală a sferelor socioculturale, spirituale, dezvoltarea acestora și asigurarea continuității din generație în generație. Societatea civilă implică diversitatea formelor de asociere, independentă și de sine stătătoare, incluzând sferile de realizare ale drepturilor și libertăților individului, indiferent de domeniul acestora, individuale sau colective.

Informația de interes public reprezintă orice informație care rezultă din activitățile unei autorități publice sau care reiese din acțiunile autorității publice [4]. La ea se referă informația oficială, informația despre activitățile administrației publice centrale și locale, sursele de formare și metodele de utilizare a bugetelor locale, starea mediului, starea de sănătate a populației, informații despre produse, ecologie, proiecte economice curente și de perspectivă etc.

Practica internațională, cât și experiența incipientă națională, demonstrează un interes vădit față de noile servicii oferite de către biblioteci în vederea satisfacerii necesităților informaționale publice. Spre exemplu, în Italia colaborarea bibliotecilor cu administrația publică are ca finalitate rezultate optime în asigurarea utilizatorilor bibliotecii cu informație publică. Cetățenii pot consulta informația interesată pe pagina web a bibliotecii, care devine în acest mod, un Centru de informare, pot depune plângeri, să scrie cereri, pot face reclamații, iar în timp util pot să primească răspunsuri atât direct, pe pagina web, cât și prin intermediul poștei electronice. Pe lângă faptul că Biblioteca Municipală Sormani „găzduiește” pe pagina web informații despre primăria municipiului Milano, pe aceeași pagină găsim mereu informații noi cu privire la diverse activități comunitare, pe care le înfăptuiește municipiul din Milano. Același lucru este prezent și pe pagina web a municipiului: acolo se regăsesc informații actualizate permanent ale Bibliotecii Municipale milaneze și ale filialelor acesteia.

Cât privește asigurarea publicului cu informație de utilitate publică prin serviciile tradiționale de bibliotecă, acestea sunt desfășurate de un serviciu special – „relații cu publicul”, care prestează informație publică în regim curent sau oferă consultanță, în cazul când biblioteca nu deține informația solicitată de utilizator. Implementarea noilor servicii informaționale a făcut să crească simțitor interesul față de bibliotecă. Numărul vizitatorilor fizici, dar și virtuali s-a dublat, ceea ce confirmă utilitatea accesului la informația publică pentru cetățeni. Astfel, societatea italiană a devenit mai informată în domeniul public, iar biblioteca și-a demonstrat grija față de oamenii pentru care există și funcționează, transformându-se într-un adevărat Centru de informare a comunității.

În Finlanda, de exemplu, legea cu privire la deschiderea activității guvernului, secțiunea 20, stipulează: „Autoritățile vor face publice activitățile lor și serviciile prestate, precum și drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice ce cad sub incidența lor.” „Autoritățile vor avea grijă ca documentele (...), ce sunt de importanță majoră pentru publicul larg, să fie disponibile în biblioteci, baze de date sau prin alte mijloace accesibile publicului larg” [5]. Având legitimitate în acțiune, bibliotecile finlandeze își organizează activitatea la maximum, colaborând cu administrația publică prin cele mai diverse forme și metode. De exemplu: pe afișele Bibliotecii Municipale se pot regăsi informații cu privire la diverse activități ce privesc nemijlocit activitatea primăriei municipiului; sălile de lectură ale bibliotecii pot găzdui, ocazional sau sistematic diverse activități de informare a cetățenilor, organizate de primărie și/sau în colaborare cu biblioteca însăși. De fapt, aceeași experiență este vizibilă și în Italia.

De remarcat este însuși faptul că aceste două instituții, administrația publică și biblioteca (siglele, numele lor etc.), sunt întotdeauna alături (reprezentate pe afișe, documente, pagini web). Din aceste considerente comunitățile milaneză și cea finlandeză percep aceste instituții ca un tot întreg, simbioza dintre ele, pe parcursul anilor, a devenit aproape de perfecțiune, identificându-se printr-un concept indivizibil.

Alte țări cum ar fi: Cehia, Ungaria, Elveția, Marea Britanie, Bulgaria etc. folosesc o varietate de metode pentru a oferi informația de interes public: o difuzează centrelor informaționale prin telefon, fax, e-mail, portaluri web; prin mijloacele de informare în masă – ziare oficiale, broșuri etc. Important este ca cetățenii să știe despre canalele existente.

Așadar, la nivel global ar trebui luate în considerare câteva aspecte: abordarea într-o concepție unică a proceselor privind producerea, prelucrarea, stocarea și difuzarea informației de interes public; crearea unui cadru instituțional și legislativ corespunzător care să permită dezvoltarea Societății Informaționale la nivel național și, implicit, acordarea acestuia la cerințele circuitului informațional mondial; modernizarea continuă a circulației fluxurilor de informații între structurile administrației centrale și locale prin procesarea informației cu ajutorul TIC; crearea unor instrumente de informare și comunicare pentru cetățeni în rețea cu administrația publică, prin utilizarea metodelor actuale oferite de tehnologia informației (www, informare prin rețea, e-mail etc.)

Crearea instrumentelor de informare moderne, pentru cetățean, așa cum este necesar într-o societate informațională, este o preocupare prezentă și în Republica Moldova.

La nivel național, putem afirma că există tendințe vizibile de promovare și valorificare a resurselor informaționale publice. Un exemplu elocvent în acest sens este cooperarea Bibliotecii Publice de Drept și a Primăriei municipiului Chișinău. Inițierea proiectului „Chișinăul juridic on-line” constă în disponibilizarea dinamică participării membrilor comunității în luarea deciziilor în municipiul Chișinău. Totodată, sprijinirea Primăriei în consolidarea capacităților de comunicare cu cetățenii într-o manieră deschisă, transparentă, favorizează instituționalizarea accesului la informație, simplifică și facilitează accesul la documentele publice emise recent, dar și cele emise anterior, propunând cetățenilor o variantă finală, consolidată a documentului în orice perioadă de timp.

Este de remarcat faptul că Biblioteca Publică de Drept, în acest sens, și nu doar, și-a asumat rolul de furnizor local de informații juridice, dezvoltând un parteneriat solid și deosebit de util cu autoritățile locale în scopul asigurării și promovării continue a accesului la informația publică.

Alt moment favorabil care condiționează o extindere a accesului la informație este faptul că țara noastră a devenit posesoare a unui sistem unic al resurselor informaționale de stat, odată cu definirea edificării Societății Informaționale în calitate de sarcină prioritară. Astfel devine necesară nu numai sporirea perpetuă a acestor resurse, ci și crearea condițiilor favorabile pentru utilizarea eficientă a potențialului informațional. Ne referim, în acest sens, la constituirea Sistemului Național de Prestare a Serviciilor Informaționale, care poate reprezenta o platformă pentru atragerea investițiilor la nivel național al tehnologiilor informaționale (TI). Totodată, experiența europeană în direcția respectivă demonstrează sporirea numerică a serviciilor informaționale, prestate cetățenilor și businessului, amplifică mult calitatea acestora, securitatea informațională, protecția datelor și transparența dintre stat și societate [5].

Astfel, implementarea formulei de succes, reprezentată de cei trei „C” devine obligatorie și definitivă: „Colaborare. Comunicare. Coordonare” pentru realizarea cerinței informaționale sociale. În condiții de competitivitate instituția infodocumentară își confirmă poziția de lider printre furnizorii de informație, prin capitalul uman-profesional și prin calitatea și operativitatea serviciilor și produselor propuse pe piața informațională.

În acest sens recomandăm: regimul de acces la informație trebuie inclus în Politica internă de bibliotecă, fiind o practică internațională de succes, care merită a fi preluată și acomodată în spațiul autohton; elaborarea unor programe de stat în vederea acordării statutului de Centru de Informare instituției bibliotecii; instituirea unui nou parteneriat cu administrația publică, care este în prezent instituția finanțatoare a bibliotecii publice, dar care poate deveni și partener de colaborare; acordarea unei atenții deosebite accesului la informația publică, liant în promovarea și deschiderea spre o societate democratică și liberă.

Încercând să răspundem la toate obiectivele propuse în cercetarea de față, putem conchide: odată cu schimbările ce au loc în societate, ca rezultat al evoluției acesteia, se transformă și biblioteca, fiind parte din arealul societal, devenind Centru de informare pentru comunitatea pe care o servește, răspunzând prompt și operativ la orice gen de informație, inclusiv la informația de interes public; biblioteca se suplimentează cu un nou rol social, cel de mediere, între comunitatea producătorilor și cea a consumatorilor; biblioteca își diversifică serviciile informaționale pentru a răspunde cerinței sociale; prin delegarea Bibliotecii Publice de Drept, municipiul Chișinău poate contribui la dezvoltarea culturii juridice a populației de nivel profesional, iar pe termen lung aceasta poate dezvolta un angajament social între autoritatea publică și o instituție infodocumentară; biblioteca își creează astfel o imagine notorie, atrăgând de partea ei publicul consumator; biblioteca inițiază diverse parteneriate, colaborări cu diferite instituții posesoare de resurse informaționale oficiale publice; biblioteca reușește să se afirme ca mediu de acces la informație, prin asigurarea accesului la informația publică, fiind în căutarea permanentă de noi forme și arii de afirmare [3, p. 36-38].

În societatea contemporană, extinderea accesului la informație este o problemă ce depinde direct de nivelul informatizării societății în ansamblu, de strategiile și politicile abordate la nivel național. Pe de altă parte, însă, tendința obiectivă de aderare la Comunitatea Europeană, precum și integrarea în circuitul informațional mondial, necesită de la autorități, ca și de la instituțiile infodocumentare și nu numai, identificarea acelor metode, tehnici, proceduri care să permită punerea în practică a cerinței informaționale sociale, dar și a evoluției sociale în general. Organizarea unui parteneriat durabil între autoritatea publică și instituția infodocumentară revendică substanțializarea accesului cetățeanului la informația publică, stabilită de legislația în vigoare, ceea ce înseamnă deschiderea autorității publice pentru un dialog constant, consistent și neîngrădit cu cetățenii. Valorificarea culturii accesului la informație va conduce la eficientizarea procesului de socializare și de edificare a societății democratice.

Note

Msc. Barbro Wigell-Ryynanen, Consilier pentru Problemele de Bibliotecă în Ministerul Culturii din Finlanda. Asigurarea accesului la informație, cunoaștere și experiență culturală, material prezentat în cadrul unui forum internațional la București – „Cartea. România. Europa, 2009”.

Mariana Harjevschi, director, Biblioteca Publică de Drept. Biblioteca Publică de Drept – instituția ce facilitează și promovează accesul la documentele publice chișinăuiene, material prezentat la conferința anuală a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova Accesul deschis la informație și cunoaștere: susținerea progresului durabil, 2010.

Referințe bibliografice

1. Bibliotecile – temelia democrației. Magazin bibliologic. 2005, 1-2, 10-13.
2. COBLEAN, O. Biblioteca – mediu de acces la informația publică. În: Accesul la informație și dreptul de autor. Ch.: Centrul Ed. al UASM, 2010, pp. 30-38.
3. COBLEAN, O. Comunicarea societală și rolul bibliotecii în asigurarea accesului la informația publică în Republica Moldova. În: Cercetare și inovare – perspective de evoluție și integrare europeană : conf. șt. a masteranzilor și doctoranzilor, Chișinău, 23 sept. 2009. Ch., 2009, pp. 201-202.
4. COBLEAN, O. Role of the library providing acces to public interest information in Moldova. În: Lucrările Simpozionului Internațional Cartea. România. Europa. București: Ed. Biblioteca Bucureștilor, 2010.
5. MANDA, C. Administrația publică și cetățeanul. Structuri. Autorități. Informație publică. București: Ed. Tehnică, 1997. 120 p.
6. Legea privind accesul la informație: nr. 982-XIV din 11.05.2000. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2000, 88-90, Art. 664.
7. MARIN, C. Societatea civilă. Între mit politic și pledoarie socială. Ch.: Epigraf, 2002. 182 p.
8. Библиотеки. Население. Местная власть. Информационное сотрудничество продолжается : Сборник документов и материалов. М.: Либерия, 2003. 188 с.
9. МИХНОВА, И.Б. Библиотека как информационный центр для населения: проблемы и их решения: практическое пособие. М.: Либерия, 2000.128 с.

*Olesea COBLEAN,
lector univ., Catedra biblioteconomie și asistență informațională,
Universitatea de Stat din Moldova*